

SBU BEREDER • RAPPORT 270/2017

Litteraturunderlag till utvärdering av tandvårdsstöden

Litteraturunderlag till utvärdering av tandvårdsstöden

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
2. Syfte	1
3. Bakgrund	1
4. Metod för sammanställning av litteraturunderlaget	2
5. Resultat.....	6
6. Projektgrupp.....	11
Bilagor.....	12

1. Introduktion

Alla som bor i Sverige har rätt till ett statligt tandvårdsstöd från och med det man fyller 20 år. Dessutom finns det tandvårdsstöd som riktar sig till den som har en sjukdom eller funktionsnedsättning som medför risk för försämrad tandhälsa eller ger svårigheter att sköta munhygien och klara av tandvårdsbehandling.

Socialstyrelsen arbetar med en utvärdering av samtliga tandvårdsstöd. I utvärderingen ingår att analysera de patientgrupper som idag omfattas av de olika tandvårdsstöden för att eventuella behov av förändringar ska uppmärksammas.

2. Syfte

Syftet med detta projekt är att bereda ett vetenskapligt litteraturunderlag för delar av tandvårdsstöden genom att sammanställa en referenslista med vetenskapliga studier, i första hand systematiska översikter, som är relevanta för att besvara följande övergripande frågor:

- Finns det ett vetenskapligt underlag för ett samband mellan de sjukdomar och tillstånd som ingår i tandvårdsstöden och oral ohälsa?
- Finns det ett vetenskapligt underlag för medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling som påverkar behovet av tandvård i de patientgrupper som omfattas av de olika tandvårdsstöden?

3. Bakgrund

Socialstyrelsen har fått ett regeringsuppdrag där olika tandvårdsstöd ska utvärderas. Uppdraget omfattar följande tandvårdsstöd:

- Särskilt tandvårdsbidrag (STB)
- Tandvård som ett led i sjukdomsbehandling
- Tandvård för personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning
- Oralkirurgiska åtgärder
- Tandvård för extremt tandvårdsrädda patienter
- Utbyte av tandfyllningar
- Uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård för äldre och funktionshindrade.

Statligt särskilt tandvårdsbidrag regleras i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, medan de landstingsfinansierade tandvårdsstöden regleras i tandvårdslagen (1985:125). De kriterier, patientgrupper och tandvårdsåtgärder som omfattas av de olika stöden är liksom bestämmelser om huruvida förhandsprövning måste ske specificerade i förordningen (2008:193) om statligt tandvårdsstöd respektive tandvårdsförordningen (1998:1338) samt i föreskrifter från olika myndigheter.

I Socialstyrelsens uppdrag att utvärdera de olika tandvårdsstöden ingår en analys av de patientgrupper som omfattas av författningarna samt en analys av eventuella behov av förändringar av grupper med hänsyn till ny kunskap eller medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling. I den här rapporten har SBU sammanställt ett vetenskapligt litteraturunderlag till Socialstyrelsen för sambandet mellan en del av de sjukdomar och tillstånd som ingår i tandvårdsstöden och oral ohälsa, samt om medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling som påverkar behovet av tandvård för dessa grupper.

4. Metod för sammanställning av litteraturunderlaget

Det vetenskapliga litteraturunderlaget sammanställdes efter en definition av frågeställningarna, en systematisk litteratursökning av studier i databasen PubMed och en granskning av de studier som identifierades i litteratursökningen. Litteratursökningen planerades och utfördes av projektets informationsspecialist i samråd med SBU:s projektledare. I första hand gjordes en sökning efter systematiska översikter, men om ingen systematisk översikt som besvarar frågeställningen identifierades eller om det var oklart ifall en översikt besvarade frågeställningen gjordes även en litteratursökning efter primärstudier. Sökstrategin för frågeställningarna i de olika grupperna redovisas i Bilagorna 1–7.

4.1 Frågeställningar och sökstrategier

4.1.1 Särskilt tandvårdsbidrag – STB

STB riktar sig till den som har en sjukdom eller funktionsnedsättning som medför risk för försämrad tandhälsa. SBU har sökt vetenskapligt litteraturunderlag för 12 av de 13 grupperna som omfattas av bidraget. Dessa är listade nedan.

<i>Nr</i>	<i>Patientgrupp</i>
STB 2	Muntorrhet på grund av strålbehandling i öron-, näs-, mun- eller halsregionen
STB 3	Sjögrens syndrom
STB 4	Kronisk obstruktiv lungsjukdom (KOL) och har ordinerats syrgas eller näringsdryck
STB 5	Cystisk fibros
STB 6	Ulcerös kolit
STB 7	Crohns sjukdom
STB 8	Tarmsvikt
STB 9	Frätskador på tänderna och anorexia nervosa, bulimia nervosa eller gastroesofageal refluxsjukdom
STB 10	Svårinställd diabetes
STB 11	Dialysbehandling
STB 12	Immunosupprimerad på grund av läkemedelsbehandling
STB 13	Organtransplantation

4.1.1.1 Frågeställningar för grupper som omfattas av STB

För samtliga patientgrupper är:

Frågeställning 1: Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på ett samband mellan den aktuella patientgruppen och oral ohälsa. I de fall där ingen eller mycket få systematiska översikter identifieras kan även primära kliniska studier efterfrågas.

Frågeställning 2: Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling som påverkar oral hälsa hos patientgruppen.

4.1.1.2 Sökstrategi för grupper som omfattas av STB

Sökstrategin för frågeställningarna finns i Bilaga 1. För att identifiera primära kliniska studier användes samma strategi som för att identifiera systematiska översikter, men utan ”sökfilter” för systematiska översikter (Bilaga 2).

4.1.2 Tandvård för personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning –Tandvårdsstöd F

Det finns 11 sjukdomar och funktionsnedsättningar som omfattas av tandvårdsstödet. SBU har sökt vetenskapligt litteraturunderlag för de nio som är listade nedan.

<i>Nr</i>	<i>Patientgrupp</i>
F 2	Parkinsons sjukdom
F 3	Multipel skleros
F 4	Cerebral pares
F 5	Reumatoid artrit
F 6	Systemisk lupus erythematosus
F 7	Sklerodermi
F 8	Amyotrofisk lateralskleros (ALS)
F 10	Symtom som kvarstår sex månader efter det att personen har fått hjärninfarkt eller hjärnblödning (stroke).
F 11	Personer som på grund av en sällsynt diagnos har stora svårigheter att sköta sin munhygien, stora svårigheter att genomgå tandvårdsbehandling, eller orofaciala symtom.

4.1.2.1 Frågeställningar för grupper med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

För samtliga patientgrupper är:

Frågeställning 1: Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på ett samband mellan patientgruppens svårigheter att sköta sin munhygien eller att genomgå tandvårdsbehandling och oral ohälsa. I de fall där ingen eller mycket få systematiska översikter identifieras kan även primära kliniska studier efterfrågas.

Frågeställning 2: Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling som påverkar oral hälsa hos patientgruppen.

4.1.2.2 Sökstrategi för grupper med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning

Sökstrategin för frågeställningarna finns i Bilaga 3. För att identifiera primära kliniska studier användes samma strategi som för att identifiera systematiska översikter, men utan ”sökfilter” för systematiska översikter (Bilaga 4).

4.1.3 Tandvård som ett led i sjukdomsbehandling –Tandvårdsstöd S

Bestämmelserna gäller tandvård som ett led i sjukdomsbehandling under en begränsad tid. Antingen ska tandvården utgöra en del av själva sjukdomsbehandlingen, eller så ska orsaken till tandvårdsbehovet vara patientens sjukdomstillstånd. Av de tio grupper som omfattas av detta tandvårdsstöd har SBU sökt vetenskapligt underlag för de fyra som är listade nedan.

<i>Nr</i>	<i>Patientgrupp</i>
S 5	Patienter som på grund av sjukdom, medicinering eller allmänt nedsatt immunförsvar har fått förändringar i munslemhinnan
S 7	Patienter som genomgår strålbehandling i öron-, näs-, mun- eller halsregionen
S 9	Patienter som utreds och behandlas för allvarlig sömnapné
S 10	Patienter med frätskador på tänderna som orsakats av anorexia nervosa, bulimia nervosa eller gastroesofageal refluxsjukdom, som är medicinskt rehabiliterade

4.1.3.1 Frågeställningar för tandvård som ett led i en sjukdomsbehandling

Frågeställning 1 (S 5, S 7, S 10): Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på ett samband mellan den aktuella patientgruppen och oral ohälsa. I de fall där ingen eller mycket få systematiska översikter identifieras kan även primära kliniska studier efterfrågas.

Frågeställning 2 (S 5, S 7, S 10): Om det finns systematiska litteraturöversikter som visar på medicinsk, teknisk eller farmakologisk utveckling som påverkar oral hälsa hos patientgruppen.

Frågeställning 3 (S 9): Om det finns systematiska litteraturöversikter som utvärderat effekten av oral snarkskena, med avseende på utfallsmått som andningsuppehåll, trötthet och livskvalitet med flera, hos patienter med allvarlig sömnapné.

4.1.3.2 Sökstrategi för tandvård som ett led i sjukdomsbehandling

Sökstrategin för frågeställningarna finns i Bilaga 5. För att identifiera primära kliniska studier användes samma strategi som för att identifiera systematiska översikter, men utan ”sökfilter” för systematiska översikter (Bilaga 6).

4.1.4 Tandvård för extremt tandvårdsrädda personer

Behandling av tandvårdsrädsla och tandvård för den som är extremt tandvårdsrädd omfattas av bestämmelserna om avgifter som avser öppen hälso- och sjukvård.

4.1.4.1 Frågeställningar för gruppen tandvårdsrädda personer

De primära frågeställningarna är ifall det finns systematiska litteraturöversikter som undersökt ett samband mellan tandvårdsrädsla, oral ohälsa och behandlingsbehov, samt effekter av olika behandlingsformer.

4.1.4.2 Sökstrategi för gruppen tandvårdsrädda personer

Sökstrategin för frågeställningarna finns i Bilaga 7.

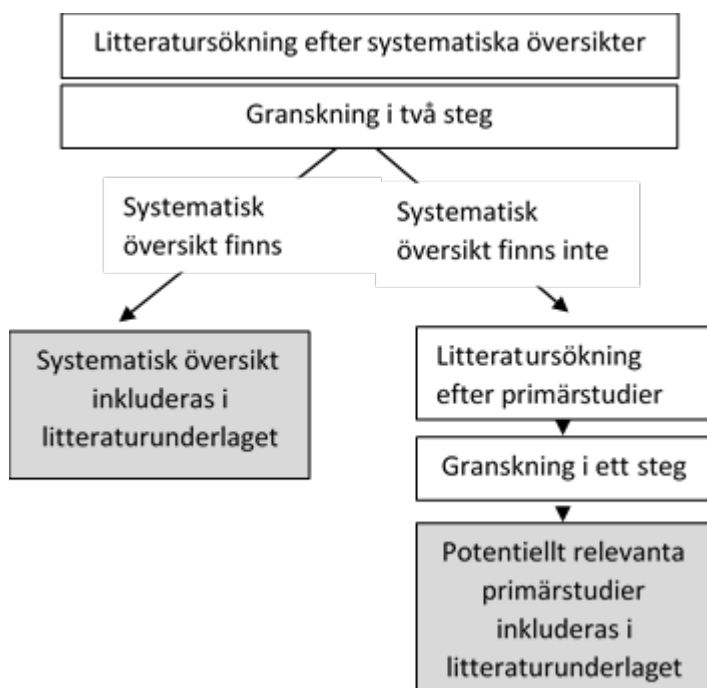
4.2 Avgränsning

Urvalet är i huvudsak avgränsat till studier på vuxna patienter eftersom barn och ungdomar har fri tandvård och inte omfattas av tandvårdsstöden. I de fall där sjukdomen eller tillståndet i barn- och ungdomsåren med stor sannolikhet kan påverka den orala hälsan som vuxen har även studier som innefattar barn inkluderats i litteraturunderlaget.

4.3 Metod för urval av studier

Litteraturgranskningen av systematiska översikter skedde i två steg. Först granskades studiernas sammanfattningar av en eller två personer i projektgruppen. De översikter som bedömdes kunna svara på frågeställningen granskades även i fulltext av en eller två personer i projektgruppen. De översikter som efter dessa granskningar bedömdes kunna svara på frågeställningen inkluderades i det vetenskapliga litteraturunderlaget.

Litteraturgranskningen av primärstudier skedde endast på en nivå där studiernas sammanfattningar granskades av en eller två personer i projektgruppen. De primärstudier som bedömdes kunna svara på frågeställningen inkluderades i det vetenskapliga litteraturunderlaget. I Figur 1 visas en schematisk bild för urval av studier.

Figur 1 Process för urval av studier till det vetenskapliga litteraturunderlaget.

5. Resultat

Resultaten från litteratursökning, granskning och urval av litteratur är samlade i sex elektroniska bibliotek i programmet EndNote. En läsanvisning till dessa bibliotek finns i Bilaga 8.

I avsnitten nedan presenteras en översiktlig summering av antalet studier som identifierades i litteratursökningen och antalet studier som inkluderades i underlaget. Listor över de systematiska översikter som inkluderats i litteraturunderlaget finns i Bilaga 9 och listor över de primärstudier som inkluderats finns i Bilaga 10.

5.1 Särskilt tandvårdsbidrag – STB

I Tabell 1 redovisas antalet studier, systematiska översikter och eventuella primärstudier, som sällats fram efter litteratursökning och litteraturgranskning. I Bilaga 9 och 11 är de inkluderade studierna även uppdelade i undergrupper beroende på vilken typ av samband eller effekt som undersökts.

Tabell 1 Resultat från litteratursökning, granskning och urval av studier för frågeställningar som omfattas av STB.

STB Nr	Kriterium/patientgrupp	Systematiska översikter* (antal)		Primära kliniska studier (antal)	
		Granskade samman- fattningar	Inkluderade	Granskade samman- fattningar	Inkluderade
STB 2	Muntorrhet på grund av strålbehandling i öron-, näs-, mun- eller halsregionen	37	18	Inte sökt	Inte sökt
STB 3	Sjögrens syndrom	105	6	Inte sökt	Inte sökt
STB 4	Kronisk obstruktiv lungsjukdom (KOL) och har ordinerats syrgas eller näringsdryck	17	3	378	59
STB 5	Cystisk fibros	12	2	Inte sökt	Inte sökt
STB 6	Ulcerös kolit	11	0	757	33
STB 7	Crohns sjukdom	19	2	Inte sökt	Inte sökt
STB 8	Tarmsvikt	8	2	Inte sökt	Inte sökt
STB 9	Frätskador på tänderna och anorexia nervosa, bulimia nervosa eller gastroesofageal refluxsjukdom	30	1	Inte sökt	Inte sökt
STB 10	Svårinställd diabetes	229	25	Inte sökt	Inte sökt
STB 11	Dialysbehandling	10	0	609	124
STB 12	Immunosupprimerad på grund av läkemedelsbehandling	59	8	Inte sökt	Inte sökt
STB 13	Organtransplantation	36	2	Inte sökt	Inte sökt

*I databassökningen användes ett sökfilter för att endast fånga upp systematiska översikter

5.2 Tandvård för personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning – Tandvårdsstöd F

I Tabell 2 redovisas antalet studier, systematiska översikter och eventuella primärstudier, som sällats fram efter litteratursökning och litteraturgranskning. I Bilaga 9 och 11 är de inkluderade studierna även uppdelade i undergrupper beroende på vilken typ av samband eller effekt som undersökts.

Tabell 2 Resultat från litteratursökning, granskning och urval av studier för frågeställningar som omfattas av tandvårdsstöd F.

Nr	Patientgrupp	Systematiska översikter* (Antal)		Primära kliniska studier (Antal)	
		Granskade samman- fattningar	Inkluderade	Granskade samman- fattningar	Inkluderade
F 2	Parkinsons sjukdom	9	4	450	90
F 3	Multipel skleros	28	2	1955	133
F 4	Cerebral pares	40	4	Inte sökt	Inte sökt
F 5	Reumatoid artrit	143	7	Inte sökt	Inte sökt
F 6	Systemisk lupus erythematosus	26	1	Inte sökt	Inte sökt
F 7	Sklerodermi	12	3	Inte sökt	Inte sökt
F 8	Amyotrofisk lateralskleros (ALS)	12	5	259	43
F 10	Symtom som kvarstår sex månader efter det att personen har fått hjärninfarkt eller hjärnblödning (stroke)	118	7	Inte sökt	Inte sökt
F 11	Personer som på grund av en sällsynt diagnos har stora svårigheter att sköta sin munhygien, stora svårigheter att genomgå tandvårdsbehandling, eller orofaciala symtom	341	3	Inte sökt	Inte sökt

*I databassökningen användes ett sökfilter för att endast fånga upp systematiska översikter

5.3 Tandvård som ett led i sjukdomsbehandling – Tandvårdsstöd S

5.3.1 Systematiska översikter

I Tabell 3 redovisas antalet studier, systematiska översikter och eventuella primärstudier, som sällats fram efter litteratursökning och litteraturgranskning. I Bilaga 9 och 11 är de inkluderade studierna även uppdelade i undergrupper efter den grundsjukdom som orsakar tandvårdsbehovet, eller de orala symtom som studerats.

För tandvårdsstöd S7 fulltextgranskades endast studier publicerade efter 2009. S7 berör ett behandlingsområde som utvecklas snabbt och många av de översikter som publicerats före 2010 är uppdaterade senare.

Tabell 3 Resultat från litteratursökning, granskning och urval av studier för grupperna som omfattas av tandvårdsstöd S.

Nr	Patientgrupp	Systematiska översikter* (Antal)		Primära kliniska studier (Antal)	
		Granskade samman- fattningar	Inkluderade	Granskade samman- fattningar	Inkluderade
S 5	Patienter som på grund av sjukdom, medicinering eller allmänt nedsatt immunförsvar har fått förändringar i munslemhinnan	2 160	83	Inte sökt	Inte sökt
S 7	Patienter som genomgår strålbehandling i öron-, näs-, mun- eller halsregionen	427	40 ^a	Inte sökt	Inte sökt
S 9	Patienter som utreds och behandlas för allvarlig sömnapné	98	36	Inte sökt	Inte sökt
S 10	Patienter med frätskador på tänderna som orsakats av anorexia nervosa, bulimia nervosa eller gastroesofageal refluxsjukdom, som är medicinskt rehabiliterade	Sökningen inte avgränsad till systematiska översikter		1 118	109 (varav 4 systematiska översikter)

*I databassökningen användes ett sökfilter för att endast fånga upp systematiska översikter.

^aFulltextgranskningen är avgränsad till artiklar publicerade år 2010 eller senare.

5.4 Tandvård för extremt tandvårdsrädda personer

I Tabell 4 redovisas antalet systematiska översikter som sällats fram efter litteratursökning och litteraturgranskning. De systematiska översikterna finns listade i Bilaga 9.

Tabell 4 Resultat från litteratursökning, granskning och urval av studier om tandvård för tandvårdsrädda patienter.

Patientgrupp	Systematiska översikter* (Antal)		Primära kliniska studier (Antal)	
	Granskade Samman- fattningar	Inkluderade	Granskade Samman- fattningar	Inkluderade
Tandvårdsrädda	71	7	Inte sökt	Inte sökt

*I databassökningen användes ett sökfilter för att endast fånga upp systematiska översikter

6. Projektgrupp

6.1 SBU

Maria Ahlberg (projektadministratör)
Helena Domeij (biträdande projektledare)
Irene Edebert (projektledare)
Sally Saad (informationsspecialist)
Sofia Tranæus (avdelningschef)

6.2 Socialstyrelsen

Alfheidur Astvaldsdottir (projektledare för litteratur- och kunskapsunderlag)
Kristina Lindholm (projektledare för Regeringsuppdraget)
Elisabeth Wörnberg Gerdin (avdelningschef)

Bilagor

- Bilaga 1 Sökdokumentation till statligt tandvårdsstöd (STB) – systematiska översikter
- Bilaga 2 Sökdokumentation till särskilt tandvårdsbidrag (STB) – primärstudier
- Bilaga 3 Sökdokumentation till tandvårdsstöd F – systematiska översikter
- Bilaga 4 Sökdokumentation till tandvårdsstöd F – primärstudier
- Bilaga 5 Sökdokumentation till tandvårdsstöd S – systematiska översikter
- Bilaga 6 Sökdokumentation till tandvårdsstöd S10 – systematiska översikter och primärstudier
- Bilaga 7 Sökdokumentation till behandling av tandvårdsrädda patienter –systematiska översikter
- Bilaga 8 Hänvisningar till alla EndNote-bibliotek
- Bilaga 9 Listor med inkluderade systematiska översikter
- Bilaga 10 Listor med inkluderade primärstudier
- Bilaga 11 Tabeller med resultat efter litteratursökning, granskning och gruppering